

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันประเทศไทยได้มีการพัฒนาที่มุ่งสู่ความเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ มีการพัฒนาภาคอุตสาหกรรม เกิดความเจริญก้าวหน้าทางวัตถุ และเทคโนโลยีอย่างมาก การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสังคมหลายประการ ทำให้สภาพสังคม วัฒนธรรม และสภาพแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะเมืองใหญ่ ๆ ซึ่งเป็นที่รวมของความเจริญต่าง ๆ ประชาชนมีวิถีชีวิตแบบสังคมเมือง ซึ่งต้องดิ้นรน แข่งขัน คำนึงถึงผลประโยชน์ของตนเองเป็นใหญ่ ก่อให้เกิดการเอาเปรียบ เอาเปรียบ การฉวยโอกาส เพื่อความอยู่รอดของชีวิต (จันทร์จิรา มูลเมือง, 2535) สอดคล้องกับ ไทชอร์ สีนาร์ตน์ (2534) ซึ่งกล่าวถึงผลกระทบของระบบอุตสาหกรรมใหม่ที่มีผลต่อลักษณะของบุคคลในการยึดถือประโยชน์สูงสุดว่า ทำให้เกิดลักษณะที่เป็นปัญหาคือ ลักษณะที่มุ่งเอาชนะผู้อื่น ขาดความเห็นอกเห็นใจ เห็นแก่ตัว เห็นแก่ได้ ตัวใครตัวมัน และปิดผู้อื่นไปจากเส้นทางของคน ผลกระทบจากการที่บุคคลมีลักษณะที่เปลี่ยนแปลงไป ได้ก่อให้เกิดปัญหาทางสังคม และสิ่งแวดล้อมขึ้น เช่น ปัญหาครอบครัว อาชญากรรม ยาเสพติด ปัญหาสุขภาพจิต การจราจร สิ่งแวดล้อมเป็นพิษ และปัญหาการใช้ทรัพยากรอย่างฟุ่มเฟือย ทำให้ทรัพยากรย่อยหรือลงอย่างรวดเร็วซึ่งปัญหาเหล่านี้ได้ส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของทุกคนในสังคม และที่สำคัญทุกปัญหาเกิดจากการกระทำของมนุษย์เองทั้งสิ้น ดังนั้นแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น นั่นคือต้องพัฒนาคนให้มีความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม

"คน" เป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศ แต่สิ่งสำคัญที่จะนำมาพัฒนาคน คือการศึกษา โดยเฉพาะการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ซึ่งเป็นแหล่งผลิตบัณฑิตที่เป็นกำลังที่จะช่วยเสริมสร้าง และพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้ามั่นคงต่อไปภายหน้า สถาบันอุดมศึกษาจึงมีบทบาทต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

สถาบันอุดมศึกษามีภารกิจหลัก 4 ประการ คือ การผลิตบัณฑิต การวิจัย การบริการชุมชน และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ตามกรอบการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 กล่าวไว้

การอุดมศึกษา(ระดับปริญญาตรี) เป็นการศึกษาที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาความรู้ ความสามารถในสาขาต่าง ๆ ในระดับสูง โดยเฉพาะการประยุกต์ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ การริเริ่ม การพัฒนาทั้งวิชาการและวิชาชีพ การสร้างสรรค์และเผยแพร่ความรู้ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการส่งเสริมบทบาทในประชาคมโลก (ศาณี สุวรรณพัฒน์,2536)

ปิวย อึ้งภากรณ์ (2514) ได้กล่าวถึงปรัชญาของการเรียนในมหาวิทยาลัย โดยร่างวัตถุประสงค์ไว้ 3 ประการ

1. ส่งเสริมให้บัณฑิตเป็นคนดี มีธรรมะ ใช้วิชาความรู้เป็นประโยชน์แก่สังคม
2. ส่งเสริมให้บัณฑิตเป็นปัญญาชนมีศิลปวิทยาพื้นฐานกว้างขวางทอสมควร มีความคิดอ่านชอบด้วยเหตุผล
3. ส่งเสริมให้บัณฑิตสามารถใช้วิชาชีพออกไปประกอบสัมมาอาชีพได้ และเป็นประโยชน์ตามความต้องการของสังคม

จากรายงานการประชุมวิชาการประจำปี ที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย ประจำปี พุทธศักราช 2530 เรื่อง "การผลิตบัณฑิตในอนาคต" กล่าวว่า เป้าหมายที่เป็นความหวังต่อบัณฑิตก็คือ "ให้เป็นผู้ใฝ่หาความรู้ด้วยตนเอง มีคุณธรรมและจิตสำนึก ความรับผิดชอบต่อสังคม.." และจากการวิเคราะห์เกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ในระดับปริญญาตรีที่เป็ลใหม่ ปีการศึกษา 2530 - 2533 ของอุทุมพร จามรนาม ชุมพร ยงกิตติกุล และประทีป เมธากุลวุฒิ (2533) พบว่า ลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ที่ระบุไว้ในวัตถุประสงค์ของหลักสูตรนั้น นอกเหนือจากการให้เป็นผู้ที่มีความสามารถ นำความรู้ไปประยุกต์ใช้งานได้ และให้มีลักษณะเป็นนักวิชาการสามารถศึกษาค้นคว้า และทำวิจัยได้แล้ว ลักษณะที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ก็คือ ต้องการให้บัณฑิตมีความรับผิดชอบต่อสังคมด้วย ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และนโยบายการศึกษาระดับอุดมศึกษาในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ.2535-2539) กล่าวว่า "พัฒนาผู้เรียนให้มีปัญญา ความรับผิดชอบต่อสังคม มีคุณธรรม จริยธรรม และทักษะ ตลอดจนบุคลิกภาพที่พึงประสงค์ เพื่อให้สามารถนำและรองรับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ...." (การบริหารและการศึกษาในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 7 พ.ศ.2535-2539)เช่นเดียวกับวัตถุประสงค์ของแผนพัฒนาการศึกษาทชบาถระยะที่ 7 ตอนหนึ่งกำหนดไว้ว่า " การผลิตทชบาถในระดับต่าง ๆ ต้องมีคุณภาพเทียบพร้อมทั้งในด้านวิชาการ ทักษะทางสังคม มีคุณธรรม ความเป็นผู้นำ และมีจิตสำนึกในการพัฒนาวิชาชีพ"(ทพวงมหาวิทยาลัย, 2525)

สถาบันการศึกษาพยาบาล เป็นสถาบันในระดับอุดมศึกษา มีภารกิจหลักเช่นเดียวกับสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ คือการผลิตบัณฑิตพยาบาลให้มีลักษณะตามความคาดหวังของสังคม นั่นคือ นอกจากจะมีความรู้เชิงวิชาการและวิชาชีพของตนแล้ว ยังเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมด้วย ดังจะเห็นได้จากปรัชญาของสถาบันการศึกษาพยาบาลที่มุ่งผลิตบุคคลให้เป็นพยาบาลที่มีความรู้ ความสามารถทางด้านวิชาชีพ พร้อมทั้งมีคุณธรรม จริยธรรม ในการปฏิบัติพยาบาลทุกระดับ เพื่อสนองความต้องการด้านการบริการพยาบาลในสังคมไทย (หลักสูตรประกาศนียบัตรพยาบาลศาสตร์ พ.ศ.2528) การจัดการศึกษาพยาบาลตามหลักสูตรพยาบาลศาสตร์ของแต่ละสถาบันโดยทั่วไปแล้วมีลักษณะคล้ายกันมาก กล่าวคือ รูปแบบของหลักสูตรรายวิชา มีการจัดการศึกษาวิชาพื้นฐานทั่วไป (General Education) เพื่อเตรียมให้ผู้เรียนเป็นคนดีมีชีวิตที่ดี มีความมั่นคงต่อวิชาชีพ เป็นผู้ที่มีความรอบรู้ และมีความเข้าใจพื้นฐานทางวัฒนธรรมและสังคม สามารถร่วมมือกับชุมชน หน่วยงานและองค์กรได้เป็นอย่างดี มีความรับผิดชอบในฐานะพลเมืองที่ดี การจัดหลักสูตรนอกจากต้องมีวิชาพื้นฐานทั่วไปแล้ว ยังมีวิชาพื้นฐานวิชาชีพ หมวดวิชาชีพ รวมทั้งวิชาเลือกเสรี ตามเกณฑ์ของทบวงมหาวิทยาลัย (กุลยา ตันติผลาชีวะ, 2531)

การที่จะผลิตบัณฑิตทางพยาบาลศาสตร์ที่มีลักษณะตามที่สังคมต้องการ ต้องเริ่มจากสถาบันการศึกษาพยาบาล จะต้องมีการจัดหลักสูตร การเรียนการสอน การจัดสภาพแวดล้อมของสถาบัน รวมทั้งการจัดกิจกรรมนิสิตนักศึกษา ให้เป็นไปในแนวทางที่จะนำไปสู่การเป็นบัณฑิตที่มีคุณลักษณะตามความคาดหวังของสังคม ซึ่งจากการวิจัยทางการอุดมศึกษาพบว่า มหาวิทยาลัยมีอิทธิพลมากที่สุดต่อชีวิตของนักศึกษา เพราะมีส่วนช่วยในการพัฒนานักศึกษาให้มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด มีเหตุผล มีความรับผิดชอบ มีบุคลิกภาพที่ดี มีคุณธรรม วิชานี้เป็นช่วงที่สนองพัฒนาการสูงสุด จึงเป็นช่วงที่มหาวิทยาลัยจะมีส่วนในการจัดสภาพแวดล้อม จัดประสบการณ์ต่าง ๆ ให้นักศึกษามีพัฒนาการสูงสุด (วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา, 2527) ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ Klausmerer (1985) ที่ว่า การเรียนรู้ผ่านช่วงเวลาในสถานศึกษานั้น ทำให้เกิดการตั้งตนบุคลิกภาพ ซึ่งนำไปสู่การปรับตัวต่อสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง มีทัศนคติทางบวก รู้จักการควบคุมตนเอง มีความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งคุณสมบัติที่เป็นประโยชน์ต่อบุคคลและสังคมด้วย

ศาสตราจารย์ สุวรรณพัฒน์ (2536) ได้ศึกษาการรับรู้ภาวะวิกฤตทางสังคม และการเมืองของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา พบว่านิสิตนักศึกษาจะมีการรับรู้ทางสังคมและการเมืองเกี่ยวกับภาวะวิกฤตย่อมจะต้องเป็นบุคคลที่สนใจผู้อื่น สนใจสังคม สนใจสิ่งแวดล้อมรอบข้างและชอบช่วยเหลือผู้อื่น ซึ่ง

ลักษณะเหล่านี้คือบุคลิกภาพ และพบว่าบุคลิกภาพกับการรับรู้ภาวะวิกฤตทางสังคมและสิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกัน

Jacob และคณะ (1968) กล่าวว่า สถาบันเป็นระบบสังคมที่มีส่วนในการกำหนดพฤติกรรมทางสังคม และนิสิตนักศึกษาที่ศึกษาอยู่ในสถาบันเดียวกัน จะมีบุคลิกภาพแตกต่างกัน ทั้งด้านความรู้ สถิติปัญญา ความถนัด พื้นภูมิหลังทางการศึกษา ทักษะ ทักษะ ความสนใจและแนวความคิดที่แตกต่างกัน ตลอดจนขนบธรรมเนียม ประเพณีที่ทุกคนปฏิบัติ การแสดงบทบาทของสมาชิกในสังคมมหาวิทยาลัยในฐานะนิสิตนักศึกษา ต้องเป็นไปตามระเบียบกฎเกณฑ์ของมหาวิทยาลัยและกฎเกณฑ์ทางสังคม ขณะเดียวกันนิสิตนักศึกษาแต่ละคนก็มีบุคลิกเฉพาะ ซึ่งมีอิทธิพลทำให้การแสดงพฤติกรรมแตกต่างกัน

เสรี วงษ์มณฑา (2521) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการได้รับข่าวสารทางการเมืองกับการรับรู้ถึงความสำคัญทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พบว่า การที่นักศึกษาเปิดรับข่าวสารทางการเมืองจากหนังสือพิมพ์ นิตยสาร วิทยุ และโทรทัศน์นั้น จะมีความสัมพันธ์กับการรับรู้ถึงความสำคัญทางการเมือง คนที่ให้ความสนใจและรับฟังข่าวสารทางการเมืองจากสื่อมวลชนมากเท่าใด จะมีแนวโน้มที่จะตระหนักถึงความสำคัญของการเมืองมากตามไปด้วย

ดังนั้นสามารถที่จะสรุปได้ว่า ตัวแปรด้านสภาพแวดล้อมในสถาบัน บุคลิกภาพ และพฤติกรรมการรับข่าวสารของนักศึกษา มีอิทธิพลต่อความรู้และการตอบสนองของนักศึกษา

ปัจจุบันพบว่านิสิตนักศึกษามีลักษณะของผู้ที่มุ่งจะแข่งขันและเอาชนะกัน ขาดความรับผิดชอบและสำนึกในหน้าที่ที่พึงมีต่อสังคม สนใจเรื่องส่วนตัวมากกว่าเรื่องของสังคม (นักรบระวีการณ, 2531) ซึ่งสอดคล้องกับ McClere และ Russo (อ้างถึงใน Loeb, 1992) พบว่า นิสิตนักศึกษามีลักษณะเปลี่ยนแปลงไปคือ ไม่สนใจในปัญหาของสังคมอย่างจริงจัง มีพฤติกรรมเฉื่อยชา สนใจค่านิยมทางเศรษฐกิจมากกว่าค่านิยมทางสังคม (Coffield and Buckalew, 1984 อ้างถึงใน Loeb, 1992) และยังสนใจวัตถุนิยมมากกว่าสนใจสิ่งแวดล้อม (Thompson and Gasteiger, 1985 อ้างถึงใน Loeb, 1992) ซึ่งปัญหาที่นักศึกษามีลักษณะที่เปลี่ยนแปลงไปนั้น พบได้ในนักศึกษาพยาบาลเช่นกัน ดังที่ ฟาริดา อิบราฮิม (2536) กล่าวว่า วิกฤตทางการศึกษาพยาบาลในปัจจุบัน พบว่า ผลผลิตของการศึกษายังไม่ได้สร้างพยาบาลวิชาชีพที่มีคุณลักษณะตามที่สังคมต้องการ ปัจจัยอาจเนื่องมาจากผู้เรียน

ขาดความพร้อมทางด้านจิตใจที่จะเลือกวิชาชีพการพยาบาลด้วยความจริงใจ และการจัดการเรียน การสอนยังขาดการผสมผสานความรู้และประสบการณ์ให้ไปสู่การพยาบาลได้ นอกจากนี้ นิสิต นักศึกษารุ่นใหม่ ยังไม่ต้องการการบอกทางหรือการเดินทางที่ครูบอกอีกต่อไปแล้ว (การยอมของ บางกลุ่มเพื่อการสอบเอาคะแนนนั้นเป็นข้อยกเว้น) เขาต้องการคิดของเขาเอง เขาต้องการวางแผนและจัด อนาคตของเขาเอง ดังนั้นมหาวิทยาลัยจะต้องมีจุดหมาย เพื่อที่จะตอบสนองถึงเหล่านี้ด้วย (ไพฑูรย์ สีนลารัตน์, 2531)

ไพโรจน์ อรุณมงคล (2526) กล่าวว่าในอนาคตบัณฑิตจะมีความสามารถเฉพาะด้านแต่ขาด ความเชื่อมั่น ขาดจิตสำนึกที่จะรับผิดชอบต่อสังคมและผู้อื่น นอกจากนี้แล้ว ไพฑูรย์ สีนลารัตน์(2528) ได้กล่าวถึงปัญหาด้านการเรียนการสอนว่า ในฐานะของผู้สอนและผู้บริหารส่วนใหญ่ยังมีความรู้เกี่ยวกับ นิสิตนักศึกษายังไม่มากนัก โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับนิสิตนักศึกษานั้น ยังมีข้อมูลที่ควรจะต้องศึกษา ค้นคว้าอีกมาก เพราะความรู้เกี่ยวกับผู้เรียนนั้นจะเป็นประโยชน์โดยตรงต่อประสิทธิภาพการเรียน การสอนอย่างมาก

จากประเด็นที่กล่าวมา นักการศึกษาพยาบาลควรที่จะได้นำมาศึกษาวิเคราะห์ เพื่อประโยชน์ ในการผลิตบัณฑิตพยาบาลให้มีลักษณะที่พึงประสงค์ นั่นคือเตรียมให้นักศึกษาพยาบาลมีทักษะใน การเรียนรู้ตลอดชีวิต และมีการพัฒนาความสำนึกในบทบาทของบัณฑิตในฐานะที่เป็นผู้ที่ได้รับการ ศึกษาในระดับสูง จะต้องเป็นผู้นำกลุ่มอื่นๆทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ถึงแม้ว่าเนื้อหา ของปัญหาทางสังคมและสิ่งแวดล้อมจะมีบรรจุอยู่ในหลักสูตรแล้วก็ตาม แต่จะสอดคล้องอยู่ในวิชา ใดวิชาหนึ่งเท่านั้น ซึ่งสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นนั้นมิได้มีการคงที่ แต่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา มี วิธีการรักษาพยาบาลใหม่ ๆ และโรคใหม่เกิดขึ้นอยู่เสมอ ดังนั้นนักศึกษาพยาบาล ซึ่งจะเป็น พยาบาลวิชาชีพในอนาคต และต้องใกล้ชิดกับปัญหาเหล่านี้ตลอดเวลา จึงควรที่จะมีความตระหนักต่อ ปัญหาที่เกิดขึ้น นั่นคือ นอกจากจะมีความรู้แล้ว ควรที่จะมีความสนใจ หรือใส่ใจที่จะรับฟังข่าวสาร เกี่ยวกับภาวะวิกฤตทางสังคม และสิ่งแวดล้อมตลอดเวลา ซึ่งสถาบันการศึกษาพยาบาลต้องรับรู้ว่ สถาบันจะไม่สามารถคงอยู่ได้ในสังคม ถ้าไม่สามารถที่จะแก้ไขปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นได้ การศึกษา จะไม่สมบูรณ์ ถ้าบัณฑิตที่จบออกมา ไม่มีความรู้ หรือสนใจปัญหาสังคมและสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้เพื่อ เป็นการผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในลักษณะที่พึงประสงค์ เพราะฉะนั้นจึงเห็นสมควรศึกษา ความสัมพันธ์เกี่ยวกับปัจจัยบางประการ กับความรู้และการตอบสนองต่อภาวะวิกฤติทางสังคมและ สิ่งแวดล้อมของนักศึกษาพยาบาลว่ามีมากน้อยเพียงใด สัมพันธ์กับเหตุปัจจัยใด

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษาความรู้และการตอบสนองต่อภาวะวิกฤตทางสังคมและสิ่งแวดล้อมของ นักศึกษาพยาบาล
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมในสถาบัน บุคลิกภาพ และพฤติกรรม การรับข่าวสารของนักศึกษาพยาบาล กับความรู้และการตอบสนองต่อภาวะวิกฤตทางสังคมและ สิ่งแวดล้อม
3. เพื่อศึกษาตัวแปรที่สามารถร่วมกันพยากรณ์ความรู้และการตอบสนองต่อภาวะวิกฤต ทางสังคมและสิ่งแวดล้อมของนักศึกษาพยาบาล

แนวเหตุผลและสมมติฐานการวิจัย

เนื่องจากพยาบาลเป็นสมาชิกของสังคม เป็นผู้หนึ่งที่ใช้ทรัพยากรของสังคมในการดำรง ชีวิตอยู่ ดังนั้นเมื่อเกิดปัญหาขึ้นในสังคม ย่อมส่งผลกระทบต่อทุก ๆ คน พยาบาลซึ่งเป็นส่วนหนึ่ง ของสังคมจึงต้องมีหน้าที่ร่วมกันในการรับผิดชอบ นั่นคือ ต้องร่วมกันรับรู้และช่วยกันแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งการที่พยาบาลจะมีลักษณะเช่นนี้ได้ ต้องเริ่มจากสถาบันการศึกษาพยาบาล เพราะสถาบันการ ศึกษาพยาบาลมีบทบาทในการเปลี่ยนแปลง หรือพัฒนานิสิตนักศึกษา ให้เป็นบัณฑิตที่มีคุณลักษณะ ที่พึงประสงค์ นั่นคือ มีความรู้ ความสามารถ ทั้งทางด้านวิชาการ วิชาชีพ ตลอดจนเป็นบุคคลที่ สมบูรณ์ทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และมีความรับผิดชอบต่อสังคม (ศุภิกา วิไลวงษ์, 2529) ดังนั้นหน้าที่สำคัญประการหนึ่งของสถาบันการศึกษาพยาบาลก็คือ ในกระบวนการ ผลิตบัณฑิตพยาบาลจะต้องพยายามสร้างความตระหนักต่อปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมและสิ่งแวดล้อม ให้เกิดขึ้นกับนักศึกษา เพื่อที่จะได้บัณฑิตที่มีคุณลักษณะที่สังคมต้องการ

การที่สถาบันการศึกษาพยาบาลจะพัฒนานิสิตนักศึกษา ให้เป็นบัณฑิตที่มีคุณลักษณะที่พึง ประสงค์ โดยเฉพาะด้านความรู้และการตอบสนองต่อภาวะวิกฤตทางสังคมและสิ่งแวดล้อม จำเป็น อย่างยิ่ง ที่จะต้องคำนึงถึงองค์ประกอบ ทั้งทางด้านสภาพแวดล้อมในสถาบันและด้านตัวนักศึกษามา ด้แก่

สภาพแวดล้อมในสถาบัน

นโยบายการบริหารกิจการนักศึกษา กิจการนักศึกษานั้น ช่วยส่งเสริมการศึกษาให้สมบูรณ์ มีประโยชน์ในการพัฒนานิสิตนักศึกษาให้มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ขอมริบฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีการปรับตัวและสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ (Klausmeier,1985) ดังนั้นการที่จะทำให้นักศึกษาพยายามมีลักษณะที่รับผิดชอบต่อสังคม ทางสถาบันจึงควรที่จะกำหนดนโยบายและจุดประสงค์ของการบริหารกิจการนักศึกษาให้เป็นไปในแนวทางที่โครงการ มีความชัดเจน ที่สำคัญควรให้นักศึกษาได้มีโอกาสร่วมตัดสินใจและกำหนดโครงการต่าง ๆ ตามความต้องการของนักศึกษา

การจัดกิจกรรมนักศึกษา การจัดกิจกรรมนักศึกษามีรูปแบบแตกต่างกันตามยุคสมัย รูปแบบของกิจกรรมที่แตกต่างกัน มีผลทำให้นักศึกษามีลักษณะที่แตกต่างกัน ศาณี สุวรรณพัฒน์ (2536) กล่าวว่า มหาวิทยาลัยควรสนับสนุนให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆของนักศึกษา และมีการจัดกิจกรรมเสริม เพื่อพัฒนาและสร้างความตระหนักต่อภาวะวิกฤตทางสังคมและการเมืองให้แก่ นักศึกษา

การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของนักศึกษา จากการศึกษาวิจัยพบว่า งานกิจการนักศึกษา มีส่วนอย่างมากในการพัฒนาให้เป็นคนดี คนเก่ง ทำให้นักศึกษามีจิตสำนึกของการใฝ่รู้และรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม (Gustitus, Golden and Hazler, 1986 อ้างใน สุรพงษ์ หุตข, 2534) ดังนั้นการที่นักศึกษามีส่วนร่วมในกิจกรรมนักศึกษา ย่อมช่วยให้นักศึกษามีความพร้อมด้านต่าง ๆ หลายด้านเพิ่มขึ้น เช่น มีลักษณะความเป็นผู้นำสูงขึ้น มีบุคลิกภาพแสดงตัวมากขึ้น (ศาณี สุวรรณพัฒน์,2536) และที่สำคัญนักศึกษามีลักษณะของผู้ที่มีความสำนึกรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวมด้วย

สภาพแวดล้อมเกี่ยวกับเพื่อน กลุ่มเพื่อน (peer group) นับว่าเป็นสภาพแวดล้อมที่สำคัญ เพราะการที่ได้เข้ามาศึกษาร่วมกันจะทำให้นักศึกษาพยายามได้มีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อน ได้สนทนา ทั้งทางด้านวิชาการ และด้านที่ไม่ใช่วิชาการ เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน (วาสนา พิทักษ์ชาติ , 2527) Chickering (1974) ได้กล่าวไว้ว่า เพื่อนมีอิทธิพลมากในการถ่ายทอดค่านิยม ความรู้สึกนึกคิด ตลอดจนพฤติกรรมต่าง ๆ ที่พบเห็น ซึ่งสอดคล้องกับ Cantell (1976) ซึ่งได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงเจตคติและค่านิยมของนักศึกษา พบว่า การเปลี่ยนแปลงเจตคติของนิสิตนักศึกษาได้รับอิทธิพลจากผู้ปกครองและกลุ่มเพื่อน

ด้านนักศึกษา

บุคลิกภาพ บุคลิกภาพ คือ รูปแบบพฤติกรรมของแต่ละคน ซึ่งมีส่วนร่วมในการกำหนดความสนใจและพฤติกรรมของแต่ละคน จากการวิจัยของ ศาณี สุวรรณพัฒน์ (2536) ซึ่งทำการวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ทางสังคมและการเมืองของนิสิตนักศึกษาเกี่ยวกับภาวะวิกฤตในประเทศไทย โดยใช้แบบทดสอบบุคลิกภาพของ Cattell เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ทางการเมืองและบุคลิกภาพ พบว่า ความตระหนักทางสังคมและการเมือง และบุคลิกภาพมีความสัมพันธ์กันในทิศทางเดียวกัน สอดคล้องกับ กมลรัตน์ ทวีชาติวิทยากุล (2531) ได้รายงานการวิจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกรับผิดชอบกับบุคลิกภาพ ปรากฏว่า ความรู้สึกรับผิดชอบมีความสัมพันธ์ทางบวกกับบุคลิกภาพหลาย ๆ ด้าน ได้แก่ ความมั่นคงทางอารมณ์ ความเชื่อมั่นในตนเอง ระเบียบวินัยในตนเอง ความคิดสร้างสรรค์ ความอยากรู้ อยากเห็น

พฤติกรรมการรับข่าวสาร สังคมปัจจุบันได้ชื่อว่าเป็นสังคมข่าวสาร เนื่องจากความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทำให้มีเครื่องมือในการติดต่อสื่อสารมากมาย และสะดวกรวดเร็ว ดังนั้นสื่อมวลชนจึงเข้ามามีบทบาทอย่างมากในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะนักศึกษา ซึ่งเป็นกลุ่มที่ติดตามข้อมูลข่าวสารมากกว่าประชาชนทั่วไป จากการศึกษาของ ศาณี สุวรรณพัฒน์ (2536) พบว่า สถานการณ์ด้านการสื่อสาร มีความสัมพันธ์ทางบวกต่อความตระหนักทางสังคมและการเมืองของนักศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ บุญลือ กษณีย์ (2532) ที่ศึกษาเรื่องความรู้และความตระหนักของประชาชนในท้องถิ่น ที่มีต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมบริเวณสถานที่ท่องเที่ยวชายทะเล พบว่าประชากรกลุ่มตัวอย่างที่มีพฤติกรรมการรับข่าวสารในระดับสูง จะมีความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมบริเวณสถานที่ท่องเที่ยวชายทะเลมากที่สุด

สมมติฐานการวิจัย

จากการศึกษาทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยต่าง ๆ อาจกล่าวได้ว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความรู้และการตอบสนองต่อภาวะวิกฤตทางสังคมและสิ่งแวดล้อมของนักศึกษาพยาบาล มีหลายปัจจัยด้วยกัน คือ ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมในสถาบันการศึกษา และปัจจัยด้านลักษณะเฉพาะของนักศึกษาพยาบาล ได้แก่ บุคลิกภาพ และพฤติกรรมการรับข่าวสาร ดังนั้นผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานการวิจัย ดังนี้

1. สภาพแวดล้อมในสถาบัน ได้แก่ นโยบายการบริหารกิจการศึกษา การจัดกิจกรรม

นักศึกษา การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของนักศึกษา และสภาพแวดล้อมเกี่ยวกับเพื่อน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความรู้และการตอบสนองต่อภาวะวิกฤตทางสังคมและสิ่งแวดล้อม

2. พฤติกรรมการรับข่าวสารของนักศึกษาพยาบาล มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความรู้และการตอบสนองต่อภาวะวิกฤตทางสังคมและสิ่งแวดล้อม

3. แบบของบุคลิกภาพของนักศึกษาพยาบาลแต่ละด้าน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความรู้และการตอบสนองต่อภาวะวิกฤตทางสังคมและสิ่งแวดล้อม

ขอบเขตของการวิจัย

1. ตัวแปรต้น แบ่งเป็น 2 ด้าน ดังนี้

1.1 ตัวแปรด้านสภาพแวดล้อมในสถาบัน ได้แก่

- นโยบายการบริหารกิจการนักศึกษา
- การจัดกิจกรรมนักศึกษา
- การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของนักศึกษา
- สภาพแวดล้อมเกี่ยวกับเพื่อน

1.2 ตัวแปรด้านนักศึกษาพยาบาล ได้แก่

- บุคลิกภาพ
- พฤติกรรมการรับข่าวสาร
 - สื่อสารมวลชน
 - สื่อสารระหว่างบุคคล

2. ตัวแปรตาม ได้แก่ ความรู้และการตอบสนองต่อภาวะวิกฤตทางสังคมและสิ่งแวดล้อมของนักศึกษาพยาบาล

3. ประชากร ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักศึกษาพยาบาลที่กำลังศึกษาอยู่ในหลักสูตรประกาศนียบัตรพยาบาลศาสตร์ (เทียบเท่าปริญญาตรี) หรือหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ 1 2 3 4 สถาบันการศึกษาพยาบาลทุกสังกัด ในประเทศไทย

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

การมีความรู้เกี่ยวกับภาวะวิกฤตทางสังคมและสิ่งแวดล้อม หมายถึง การที่นักศึกษาพยาบาลสามารถบอกได้ถึงสาเหตุของการเกิดภาวะวิกฤตทางสังคมและสิ่งแวดล้อม อันตรายจากภาวะวิกฤตทางสังคมและสิ่งแวดล้อม และแนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยประเมินจากแบบสอบความรู้เกี่ยวกับภาวะวิกฤตทางสังคมและสิ่งแวดล้อม

การตอบสนองต่อภาวะวิกฤตทางสังคมและสิ่งแวดล้อม หมายถึง การที่นักศึกษาพยาบาลมีความตั้งใจ ยินดี และสนใจที่จะรู้ในเรื่องอุดมการณ์ หลักการ และแนวคิดเกี่ยวกับภาวะวิกฤตทางสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น และมีการเลือกที่จะกระทำ นั่นคือเลือกรับ เลือกที่จะสนใจหรือเลือกที่จะรับสื่อที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับภาวะวิกฤตทางสังคมและสิ่งแวดล้อม โดยประเมินจากแบบสอบถามการตอบสนองต่อภาวะวิกฤตทางสังคมและสิ่งแวดล้อม

สภาพแวดล้อมในสถาบัน ได้แก่ ลักษณะบางประการของสถาบันการศึกษาพยาบาล ตามการรับรู้ของนักศึกษาพยาบาล ประกอบด้วย

1. นโยบายการบริหารกิจการนักศึกษา หมายถึง การรับรู้สภาพของการบริหารกิจการด้านนโยบาย วัตถุประสงค์ และแนวทางในการดำเนินกิจกรรมของนักศึกษาในสถาบัน
2. การจัดกิจกรรมนักศึกษา หมายถึง การรับรู้เกี่ยวกับลักษณะ และรูปแบบกิจกรรมที่ทางสถาบันจัดขึ้นภายในสถาบัน
3. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของนักศึกษา หมายถึง ปริมาณและลักษณะของการเข้าร่วมในกิจกรรมของนักศึกษาทั้งในสถาบันตนเองและสถาบันอื่น
4. สภาพแวดล้อมเกี่ยวกับเพื่อน หมายถึง ปริมาณและลักษณะการทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนทั้งในสถาบันตนเองและสถาบันอื่น

นักศึกษานพยาบาล หมายถึง ผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ในหลักสูตรประกาศนียบัตรพยาบาลศาสตร์ (เทียบเท่าปริญญาตรี) หรือหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ 1 2 3 4 สถาบันการศึกษาพยาบาลทุกสังกัด ในประเทศไทย

บุคลิกภาพ หมายถึง ลักษณะของบุคคลที่แสดงออกทั้งทางวาจา การกระทำ และความคิด ทั้งที่เปิดเผยและซ่อนเร้นอยู่ในภายใน เป็นผลมาจากพันธุกรรม การเรียนรู้ ภูมิลำเนาและสภาพแวดล้อม

ซึ่งสามารถทดสอบได้ด้วยแบบทดสอบบุคลิกภาพ ในการวิจัยนี้ใช้แบบทดสอบบุคลิกภาพที่ ศาณี สุวรรณพัฒน์ (2536) ได้แปลและดัดแปลงมาจากแบบทดสอบบุคลิกภาพของแคทเทลด "Sixteen Personality Questionnaire 16 PF Form A" แบบทดสอบบุคลิกภาพของแคทเทลดฉบับนี้ แคทเทลดได้พัฒนาขึ้นตามทฤษฎีองค์ประกอบ (factor theory) โดยจัดแบ่งแบบของบุคลิกภาพออกเป็น องค์ประกอบ 15 ด้าน

1. องค์ประกอบ A คือ การเข้าสังคม (Outgoing) มีลักษณะนิสัยชอบสมาคม ปรับตัวเข้ากับผู้อื่นได้เร็ว สนใจความรู้ดีของผู้อื่น มีไมตรีจิต เปิดเผย วางตัวตามสบายเป็นตัวของตัวเอง ไร้วางใจตนเองและผู้อื่น ยึดหยุ่นได้ตามกาลเทศะ และให้ความร่วมมือ

2. องค์ประกอบ B คือ ความมั่นคงทางจิตใจ (Emotionally stable) มีลักษณะนิสัยอารมณ์ จิตใจมั่นคงแน่วแน่ ควบคุมตนเองได้สงบ หากเพียรอดทน ยอมรับความเป็นจริงของชีวิต แก้ปัญหาด้วยเหตุผลและกฎเกณฑ์ของสังคม

3. องค์ประกอบ C คือ การกล้าแสดงออก (Assertive) มีลักษณะนิสัยคือคิด ทำตามใจคนเชื่อมั่นในตัวเอง กล้าทำ มีเสรีในการกระทำ เปิดเผย และกล้าแสดงออก

4. องค์ประกอบ D คือ ความร่าเริง (Happy-go-lucky) มีลักษณะร่าเริงเป็นมิตร คล่องแคล่ว มีอารมณ์ขัน มั่นใจพอใจในตนเอง ช่างพูด สนุกสนาน รู้จักดัดแปลง มีความคิดริเริ่ม มองโลกในแง่ดี และไร้ใจตนเอง

5. องค์ประกอบ E คือ มโนธรรม (Conscientious) มีลักษณะนิสัยขากบั่นเคັเต็ว ยึดมั่นในระเบียบ รอบคอบ รับผิดชอบ สนใจผู้อื่น เป็นคนใฝ่รู้ มีจรรยาบรรณ และรักษาความลับได้

6. องค์ประกอบ F คือ ความกล้าหาญ (Venturesome) มีลักษณะนิสัยกล้าเสี่ยง ชอบพบปะผู้อื่น ชอบช่วยเหลือผู้อื่น สนใจเพศตรงข้ามมาก ชอบการเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงตัวเองเสมอ เปิดเผย กล้าเผชิญ ชอบคิดและทำอะไรใหม่ ๆ

7. องค์ประกอบ G คือ ความอ่อนโยน (Tender-minded) มีลักษณะนิสัยไม่อคทน ฟังฟัง ขาคุณภาวะ ชอบความสวยงาม คิดแต่เรื่องที่ไกลจากตัวเอง ใจอ่อน เมตตากรุณา และสงสารคนง่าย

8. องค์ประกอบ H คือ ความระแวง (Suspicious) มีลักษณะนิสัยระแวง อิงฉฉา ระมัดระวัง ไม่เชื่อใจคนอื่น

9. องค์ประกอบ I คือ การจินตนาการ (Imaginative) มีลักษณะนิสัยไม่ยึดประเพณี ไม่ชอบเหมือนคนอื่น ชอบความสวยงาม ชอบตั้งกฎให้ตนเอง พพอใจในตัวเอง บางครั้งอารมณ์ไม่คิด โดยไม่มีสาเหตุ สนใจเรื่องที่ต้องใช้ปัญญา

10. องค์ประกอบ J คือ การเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น (Astute) ลักษณะนิสัยสังคมเก่ง หันคน พยายามเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น ชอบทำนายว่าคนอื่นจะปฏิบัติอย่างไรในเหตุการณ์หนึ่ง ๆ และชอบช่วยเหลือผู้อื่น

11. องค์ประกอบ K คือ ความวิตกกังวล (Apprehensive) นิสัยกังวล เหนงหงอย ย้ำคิด ความรู้สึกไว หือแท้ใจ และเคร่งเครียดเกินไป

12. องค์ประกอบ L คือ ความอิสระเสรี (Experimenting) นิสัยชอบทดลอง เสรีนิยม เป็นนักปฏิรูป ไม่ชอบคนข่มขู่หรืออชุติธรรม ค่อด้านเผด็จการ ชอบวิจารณ์ และชอบการเปลี่ยนแปลง

13. องค์ประกอบ M คือ การพึ่งตนเอง (Self-sufficient) เชื้อมั่นในตนเอง ชอบทำอะไรด้วยตนเอง ยึดความคิดของตนเองเป็นใหญ่ ชอบทำสิ่งที่ผิดประเพณีนิยม หลีกเลี้ยงสิ่งทีคนอื่นอยากให้ทำ ชอบอิสระเวลาทำถึงต่าง ๆ

14. องค์ประกอบ N คือ การควบคุมอารมณ์ (Controlled) ลักษณะนิสัยมีวินัยในตนเอง จริงจัง ควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ดี เข้าระเบียบ ตัดสินใจเด็ดขาด สงบเยือกเย็น

15. องค์ประกอบ O คือ ความเครียด (Tense) มีปัญหาในการตัดสินใจ ลังเล ควบคุมอารมณ์ไม่ได้ มีความขัดแย้งในใจสูง

พฤติกรรมกรรับข่าวสาร หมายถึง การเปิดรับข่าวสารทั้งในด้านการรับฟัง อ่าน ชม สนทนา หรือทำกิจกรรมในเรื่องที่เกี่ยวกับภาวะวิกฤตทางสังคมและสิ่งแวดล้อม จากสื่อสารมวลชน และทางการสื่อสารระหว่างบุคคลของนักศึกษาพยาบาล วิชาได้จากความถี่ของการรับข่าวสารในแต่ละทาง

สื่อสารมวลชน หมายถึง ความถี่ในการได้รับข่าวสารเกี่ยวกับภาวะวิกฤตทางสังคมและสิ่งแวดล้อมจากหนังสือพิมพ์ วารสาร นิตยสาร แผ่นพับ นิตกรรศการ วิทยุ และโทรทัศน์ โดยมีเกณฑ์ดังนี้ รับข่าวสาร เป็นประจำ(ทุกวัน) ป่อยครั้งมาก(4-5 ครั้ง/สัปดาห์) ป่อยครั้ง(1-2 ครั้ง/สัปดาห์) บางครั้ง และ น้อยมากหรือไม่เคยอ่าน/ฟัง/ชม

สื่อสารระหว่างบุคคล หมายถึง ความถี่ในการได้รับข่าวสารเกี่ยวกับภาวะวิกฤตทางสังคมและสิ่งแวดล้อมจากการสนทนา พูดคุยกับบุคคลอื่น ๆ หรือญาติ การบันทึกหรือการเขียนถึงผู้อื่น โดยมีเกณฑ์ดังนี้ รับข่าวสาร เป็นประจำ(ทุกวัน) ป่อยครั้งมาก(4-5 ครั้ง/สัปดาห์) ป่อยครั้ง(1-2 ครั้ง/สัปดาห์) บางครั้ง และ น้อยมากหรือไม่มีเลย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

1. การเพิ่มข้อความรู้ทางการศึกษาพยาบาล ในเรื่องลักษณะของนักศึกษาพยาบาลอันเกี่ยวกับบุคลิกภาพ และพฤติกรรมกรรับข่าวสาร
2. ก่อให้เกิดความเข้าใจถึงลักษณะของนักศึกษาพยาบาล ที่สัมพันธ์กับตัวแปรสภาพแวดล้อมของสถาบัน ซึ่งเป็นข้อมูลพื้นฐานในการบริหารงานกิจการนักศึกษา การให้บริการนักศึกษา การจัดหลักสูตรและการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสม
3. เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร และการจัดสภาพแวดล้อมของสถาบัน เพื่อเอื้ออำนวยให้นักศึกษาพยาบาล เกิดความรู้และการตอบสนองต่อภาวะวิกฤตทางสังคมและสิ่งแวดล้อม
4. ผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นข้อมูลให้ผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปเป็นแนวทางในการปรับปรุงหลักสูตร หรือสอดแทรกความรู้ทางด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม บรรจุในวิชาต่าง ๆ และยังเป็นแนวทางให้แก่ผู้ที่สนใจทำการศึกษาค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ อันจะเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมสืบไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย